

Авадані Н.І., Сердюк Д.О., здобувачі вищої освіти Одеського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: **Середницька І.А.**, к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Одеського державного університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЩОДО ВРЕГУЛЮВАННЯ ШЛЮБНИХ ВІДНОСИН З ІНОЗЕМЦЯМИ

У наш динамічний час, коли кордони між державами вже не є такими нездоланими, як раніше, і контакти між людьми можуть розвиватися незалежно від громадянства і місця проживання, все частіше укладаються шлюби з іноземцями і створюються сім'ї, члени яких мають різне громадянство або живуть не в своїй вітчизні. У зв'язку з цим, дуже актуальними стають питання укладення та розірвання таких шлюбів, визнання дійсними шлюбів, укладених за кордоном, питання, пов'язані з розподілом майна між подружжям тощо.

Шлюб можна розглядати у взаємозв'язку як юридичне, моральне, релігійне, соціально-психологічне, фізіологічне, економічне явище. Примітно те, що представники різних галузей знань досліджували і досліджують феномен шлюбу комплексно, саме як багатогранну категорію.

Поняття шлюбу може бути різним також виходячи з особливостей тієї чи іншої правової системи, що походить зі специфіки історичного розвитку держав. Українське сімейне право визначає шлюб як моногамний добровільний і рівноправний союз чоловіка і жінки, укладений з дотриманням встановленого законом порядку, який породжує між подружжям взаємні особисті та майнові права і обов'язки.

Шлюби, в яких присутній так званий іноземний елемент, являють собою особливу специфічну категорію.

По-перше, необхідно визначити, що являє собою іноземний елемент в розглянутих відносинах. Так, зазначимо, що іноземний елемент може виражатися в:

- 1) іноземному громадянстві хоча б одного з його учасників;
- 2) відсутності громадянства хоча б у одного з учасників;
- 3) проживанні учасників правовідносини за кордоном;
- 4) знаходження об'єкта прав за кордоном (наприклад, перебування за кордоном нерухомості, що належить подружжю);
- 5) локалізації за кордоном юридичного факту (наприклад, укладення за кордоном шлюбу) [4, с. 184].

По-друге, складність правового регулювання цих аспектів полягає в тому, що сімейні відносини за участю іноземців пов'язані відразу з двома (а іноді навіть більше) державами і відповідно з двома або більше правовими системами, які часто по-різному вирішують питання шлюбу і сім'ї [4, с. 184].

Саме тому для регулювання шлюбних відносин необхідно вибирати компетентний правопорядок за допомогою спеціальних колізійних норм або звертатися до уніфікованих матеріальних норм міжнародних договорів.

Однак простежуються істотні труднощі в уніфікації матеріально-правових норм, що пов'язано з серйозними розходженнями в національному регулюванні цих відносин, які обумовлені історично складеними звичаями, традиціями, моральними і релігійними нормами окремих народностей (наприклад, нижча межа шлюбного віку, що є однією із матеріальних умов укладення шлюбу, в різних країнах коливається від 12 до 21 року; по-різному сформульовані вимоги до форми укладення шлюбу - крім шлюбів, укладених в державних органах, допускається церковна форма укладення шлюбу; в мусульманських країнах, на відміну від більшості держав, що виходять з принципу моногамії, закріплена можливість укладення полігамних шлюбів (тобто багатожінства) і т.д.).

Таким чином, можна констатувати, що правове регулювання питань шлюбу здійснюється, в першу чергу, за допомогою національних колізійних норм.

Наявність в кожній державі своїх матеріальних умов вступу до шлюбу сприяє появі колізійних відносин, тобто таких відносин, які в одній державі визнаються юридично дійсними, а в іншій - вважаються нікчемними і, отже, не породжують правових наслідків.

У деяких країнах встановлено обмеження або особливі умови для вступу у шлюб їх громадян з іноземцями. Так, в Данії шлюби з іноземцями дозволені тільки в тому випадку, якщо особа, що вступає в шлюб старше 24 років; іноземка може вийти заміж за датського громадянина за умови, що він має достатню житлову площу в Данії, постійні доходи і здатний надати банківську гарантію на 7 000 євро. У Туркменії встановлено такі правила для «змішаних шлюбів»: наявність власності на нерухомість (в тому числі квартиру), внесення іноземцем певної страхової суми, яка повинна бути виплачена туркменській громадянці або на утримання дітей у разі розірвання шлюбу. А в деяких державах шлюби з іноземцями взагалі не допускаються [4, с. 185].

При укладанні шлюбів, ускладнених іноземним елементом основними питаннями, які вимагають свого вирішення, є питання про форму і умови укладення таких шлюбів.

Вимоги до форми укладання шлюбів мають свої відмінності: в одних країнах, наприклад, в Німеччині, шлюби вважаються дійсними, тільки якщо вони укладені в державних органах, в інших, наприклад, у Великобританії, нарівні з цивільної формою правові наслідки мають і церковні шлюби. В Італії, Польщі, Хорватії, Чехії можлива в якості альтернативної церковна форма шлюбу з обов'язковою наступною реєстрацією в органах РАГСу.

Відносно українських реалій правового регулювання шлюбу з іноземними елементами відзначимо таке.

Ні Сімейний кодекс України [2], ні Закон України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» [3] не містять особливих вказівок та вимог стосовно реєстрації шлюбу з іноземними громадянами на території України. Разом з цим, право на шлюб гарантується майже всіма країнами світу, але, як відомо, у кожній державі свої закони, через що виникають численні колізії вітчизняних і зарубіжних правових норм. Для того, щоб шлюб був дійсним, варто дотриматися всіх законодавчих вимог, які визначають формальні та матеріальні умови укладення й дійсності шлюбу. У зв'язку із цим, чітка регламентація укладення шлюбу з іноземним елементом на території України є край важливою.

Таким чином, на сьогодні виникає ряд проблем у зв'язку із державною реєстрацією шлюбу в Україні. Вирішення цих проблем слід пов'язувати із оптимізацією відповідних положень Сімейного кодексу України та Закону України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану».

Перш за все, для державної реєстрації шлюбу, жінкою та чоловіком особисто подається заява до органу державної реєстрації актів цивільного стану за їх вибором.

Разом з тим, якщо жінка і (або) чоловік не можуть через поважні причини особисто подати заяву, то це можуть зробити їхні представники. За загальним правилом, при подачі заяви, жінка та чоловік пред'являють паспорт або паспортний документ.

Якщо громадянин України тимчасово перебуває за кордоном, такі заяви приймаються при пред'явленні паспорта громадянина України, якщо громадянин України постійно проживає за кордоном – за паспортом громадянина України для виїзду за кордон. Іноземці та особи без громадянства для державної реєстрації шлюбу в Україні також повинні пред'явити паспортний документ або документ, що посвідчує особу без громадянства, та посвідку на постійне чи тимчасове проживання або інший документ, що підтверджує законність перебування іноземця чи

особи без громадянства на території України. Варто зауважити, що у випадку коли особи, які уже раніше перебували в шлюбі і хочуть зареєструвати повторний шлюб, повинні пред'явити документи, що підтверджують припинення попереднього шлюбу або визнання його недійсним. Такі документи, які передбачені законодавством іноземної держави та видані компетентним органом, повинні бути відповідним чином легалізовані, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Державна реєстрація шлюбу через представника не допускається.

Якщо документи громадян України, іноземців, осіб без громадянства, які є підставою для державної реєстрації шлюбу, складені іноземною мовою, до них обов'язково додається переклад тексту на українську мову, вірність якого засвідчується дипломатичним представництвом або консульською установою України, посольством (консульством) держави, громадянином якої є іноземець (країни постійного проживання особи без громадянства), Міністерством закордонних справ, іншим відповідним органом цієї держави або нотаріусом.

Якщо до органів державної реєстрації актів цивільного стану подається переклад документів, вірність якого засвідчено згідно із законодавством іноземної держави, у якій їх видано, то він повинен бути легалізований у встановленому порядку. Державна реєстрація шлюбу проводиться обов'язково у присутності нареченої та нареченого.

Також, реєстрація шлюбу проводиться після закінчення одного місяця з дня подання нареченими заяви про державну реєстрацію шлюбу.

У правовідносинах щодо розірвання шлюбу за наявності іноземного елемента слід зазначити, що така процедура в Україні можлива лише в судовому порядку – шляхом звернення з відповідною заявою до суду загальної юрисдикції: 1) за спільною заявою подружжя, або 2) за позовом одного з подружжя [4, с. 186].

Алгоритм дій при звичайній процедурі виглядатиме наступним чином:

- ✓ звернення до обласного відділу РАЦС з необхідними документами;
- ✓ отримання супровідного листа з обласного відділу РАЦС;
- ✓ звернення до районного відділу РАЦС (саме “нижчі” районні відділи безпосередньо проводять реєстрацію шлюбів) та написання заяви на реєстрацію шлюбу;
- ✓ призначення дати реєстрації шлюбу (через місяць після подачі заяви);
- ✓ отримання висновку з Державної міграційної служби України;
- ✓ реєстрація шлюбу та отримання свідоцтва про шлюб [5].

Законодавство України передбачає, що шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки та чоловіка. Примушування жінки та чоловіка до шлюбу не

допускається. Тому, якщо подружжя (в тому числі іноземці) звернулося до українського суду про розірвання шлюбу за спільною заявою, то суд (якщо не буде встановлено підстав для залишення заяви без розгляду) постановляє рішення про розлучення після сплину одного місяця від дня подання заяви, якщо буде встановлено, що заява відповідає дійсній волі чоловіка та дружини і, що після розірвання шлюбу, не будуть порушені їхні особисті та майнові права, а також права їхніх дітей тощо.

Ще давньогрецький мислитель Платон зазначав, що у добре влаштованій державі першими законами повинні бути ті, які регулюють шлюб. І це цілком закономірно, адже ні людина, ні сім'я не можуть існувати в суспільстві самі по собі. А найважливішою передумовою виникнення сім'ї, її основою є шлюб [6]. Отже, підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що українська правова система дає іноземним громадянам достатні можливості для реалізації свого права на укладання шлюбу. Нерідко саме незнання процедури укладання шлюбу за участі іноземного елемента або хибні уявлення про неї стає основною перешкодою для подружжя на шляху легалізації їх шлюбу.

Розглянувши основні колізійні норми, застосовувані в регулюванні шлюбних відносин з іноземним елементом, можна відзначити наступне. В цілому вітчизняне сімейне законодавство характеризується різноманітністю представлених в ньому інструментів вибору застосовуваного права з питань укладання та розірвання шлюбу, відносин між подружжям, проте в силу специфіки розглянутих відносин на практиці правозастосувачу доводиться стикатися зі значними труднощами, пов'язаними з визнанням «колізійних» шлюбів, встановленням складу майна подружжя, що підлягає розподілу тощо.

Список літератури:

1. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 11.
2. Сімейний кодекс України: від 10.01.2002 № 2947–III // Відомості Верховної Ради України. 2002. № 21-22. Ст. 135.
3. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01.07.2010 № 2398–VI // Відомості Верховної Ради України. 2010. № 38. Ст. 509.
4. Розгон О. В. Колізійні питання укладання шлюбу з іноземним елементом // міжнародний спеціалізований журнал з прав людини «Visegrad Journal on Human Rights» (Словачія). – 2016. – № 4/2. – С.184-189

5. Одруження з іноземцем в Україні: сайт адвокатського об'єднання Бачинський та партнери — Режим доступу: Електронний ресурс: <https://legalaid.ua>

6. Литвиненко Л. Реєстрація шлюбу громадян України з Іноземцями: сайт Міністерства юстиції України — Режим доступу: Електронний ресурс: <http://old.minjust.gov.ua>